

# **Høringsnotat**

—

**Høring av forslag om nye lovbestemmelser i lov om  
etablering og gjennomføring av psykisk helsevern  
(Midlertidig undersøkelsesutvalg)**

April 2009

|                                                                                     |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Innledning - sammendrag.....                                                     | 3  |
| 2. Bakgrunn.....                                                                    | 3  |
| 3. Nærmere beskrivelse av mandatet og utvalget.....                                 | 4  |
| 3.1 Nærmere presisering av problemstillingene som utvalget skal undersøke.....      | 5  |
| 3.2 Beskrivelse av datakilder, metoder og juridiske rammer for utvalgets arbeid ... | 5  |
| 3.3 Kort sammenfatning av mandatet.....                                             | 7  |
| 4. Gjeldende rett .....                                                             | 7  |
| 4.1 Innledning .....                                                                | 7  |
| 4.2 Forvaltningsloven .....                                                         | 8  |
| 4.3 Offentleglova .....                                                             | 8  |
| 4.4 Rundskriv G-4875 om "Regler for granskingskommisjoner" .....                    | 9  |
| 5. Behovet for lovendringer.....                                                    | 10 |
| 6. Departementets vurderinger og forslag.....                                       | 12 |
| 6.1 Utvidet forklaringsplikt til utvalget .....                                     | 12 |
| 6.2 Taushetsplikt.....                                                              | 13 |
| 6.3 Vern mot straff .....                                                           | 15 |
| 6.4 Behandling av personopplysninger .....                                          | 16 |
| 6.5 Midlertidige bestemmelser .....                                                 | 17 |
| 7. Økonomiske og administrative konsekvenser av forslaget .....                     | 17 |
| 8. Lovtekniske spørsmål .....                                                       | 17 |
| 9. Lovutkast.....                                                                   | 18 |
| 10. Merknader til de enkelte lovbestemmelsene .....                                 | 19 |

## **1. Innledning - sammendrag**

Helse- og omsorgsdepartementet sender med dette på høring forslag til endringer i lov av 2. juli nr. 62 1999 nr. 62 Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven). Forslaget kommer som følge av at Kongen i Statsråd (dato) oppnevnte et utvalg som skal undersøke mulig svikt i systemer og forløp knyttet til mennesker med kjent psykisk lidelse og som har tatt liv de siste fem år (fra 1. januar 2004 til 1. mai 2009). Utvalget skal granske alle saker, konkret og i detalj. Det er anslagsvis 18 saker i den angitte tidsperioden. Utvalget skal belyse alle forhold som lå bak hendelsene hvor liv gikk tapt, peke på hva som sviktet og hvor, og undersøke om det er fellestrekk i sakene som kan indikere systemsvikt. Formålet med oppnevningen av utvalget er læring, slik at det kan iverksettes tiltak med sikte på å unngå slike tragiske hendelser i fremtiden. Det er ikke i utvalgets mandat å ta stilling til hverken straffespørsmål, erstatning, tilsyn m.m. Utvalget skal ha adgang til å innhente informasjon hos alle instanser og personer som har hatt befatning med disse sakene.

Hensikten med utvalget er at det skal gi råd til Helse- og omsorgsdepartementet om hvilke tiltak som bør iverksettes for å forebygge at personer med kjent psykisk lidelse tar liv.

For at utvalget skal kunne gjennomgå disse sakene i dybden og få tilstrekkelig grunnlag for sitt arbeid, må det få tilgang til opplysninger som er underlagt taushetsplikt. Taushetsplikten som helsepersonell, politiet og andre har, er hjemlet i forskjellige lover. Derfor er det nødvendig at det gis lovbestemmelser som unntar fra taushetsplikt og gir utvalget tilgang til nødvendige opplysninger slik at utvalget kan gjøre et grundig og tilfredsstillende arbeid. Lovbestemmelsene foreslås plassert i lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven) under nytt kapittel 6 a.

Høringsfristen er satt til torsdag 30. april 2009. Den korte høringsfristen er satt av hensyn til progresjon for det allerede igangsatte arbeidet til utvalget.

## **2. Bakgrunn**

Den 22. mars 2009 ble tre mennesker drept av en person hvor det er kjent at vedkommende har hatt oppfølging både fra psykisk helsevern og kommunale tjenester. Det har forekommet flere lignende tragedier de siste årene. I mange av disse sakene har det også vært grunn til å anta at personene har hatt betydelige rusproblemer. Slike hendelser reiser spørsmål om det var mulig å forutse voldshandlingene og om tragediene kunne vært unngått dersom gjerningspersonene hadde fått bedre oppfølging av hjelpeapparatet. Et annet viktig spørsmål er hvorvidt eller hvordan de ulike instansene har etablert systemer for å lære av slike hendelser og om disse eventuelt har vært vellykkede.

Forhold rundt drap som er begått av personer med psykiske lidelser er også blitt gjennomgått tidligere, bl.a. av Rasmussen-utvalget i 1998. For øvrig har Helsetilsynet i

noen av sine tilsyn de senere årene hatt særlig fokus på hvordan psykotiske pasienter og pasienter med alvorlig psykisk lidelse har blitt fulgt opp av helsetjenesten. For eksempel ble det i 2003 ført tilsyn med 39 virksomheter innen spesialisthelsetjenester til voksne personer med psykiske problemer. Det ble blant annet konkludert med at rundt 50 % av virksomhetene hadde mangelfulle samhandlingsrutiner, og pasienter ble skrevet ut uten tilstrekkelig utredning og avtale om oppfølging. Det ble også påvist manglende kompetanse i spesialisthelsetjenesten, både i forhold til egne kvalitetsbehov og når det gjelder veiledning til kommunehelsetjenesten.

Tilsynsmyndighetene har ansvar for å kontrollere og følge opp de ulike tjenestenes virksomhet, og åpne tilsynssak i de tilfeller hvor det er mistanke om at svikt i tjenestene kan være en årsak til at nevnte tragedier skjer. De ulike tilsynsorganenes ansvar er imidlertid begrenset til hvert sitt faglige område, noe som ikke tilstrekkelig avspeiler oppfølgingssituasjoner hvor flere tjenester er i befatning med den samme personen samtidig og på ulike tidspunkter. En kartlegging av mulig tjenestesvikt i forhold til disse personene, vil kreve en annen tilnærming og metodikk enn hva som faller under de enkeltstående tilsynenes ansvar og oppgaver. En kartlegging av mulige svikter som ligger i systemet i dag nødvendiggjør et arbeid som ivaretar den tverrfaglige og sektorovergripende helhet i sakene. På denne bakgrunn har Helse- og omsorgsdepartementet oppnevnt utvalget som skal undersøke mulig svikt i systemer og forløp knyttet til mennesker med kjent psykisk lidelse og som har tatt liv.

### **3. Nærmere beskrivelse av mandatet og utvalget**

Utvalget vil bli ledet av fylkesmann i Vest-Agder Ann-Kristin Olsen. Ved sammensetning av utvalget er det lagt vekt på å ivareta kompetanse innen følgende områder;

- Jus
- Helsefag
- Kommunal kompetanse
- Politi
- Brukerkompetanse
- Internasjonal kompetanse

Utvalget vil måtte avgrense sitt arbeid til å gjelde en kartlegging av tjenester og systemer, herunder de ulike deler av forvaltningen, som var involvert i eller i henhold til deres respektive ansvarsområder burde ha vært involvert i oppfølgingen av gjerningspersonene. Vurderingen av hvilke tjenester og områder som skal inngå, avgjøres av utvalget på basis av faktainnsamling om forløpene gjerningspersonene gikk igjennom før vedkommende tok liv. Utvalget skal selv vurdere hvordan disse forløpene skal avgrenses i tid og rom på en måte som sikrer et både faglig forsvarlig og ressursmessig overkommelig datagrunnlag, i lys av utvalgets oppdrag, disponible ressurser og tidsfrist. Utvalget skal avslutte sitt arbeid og avlevere sluttrapport innen 1. mai 2010.

### **3.1 Nærmere presisering av problemstillingene som utvalget skal undersøke**

Utvalget skal gjennomgå systemer og forløp tilknyttet alle hendelser i Norge de siste fem år (fra 1. januar 2004 til 1. mai 2009) hvor mennesker med kjent psykisk lidelse har tatt liv.

Oppgaven til utvalget er at det skal redegjøre for de forhold som utvalget selv anser som betydningsfulle for at gjerningspersonene kom i en situasjon hvor den psykiske lidelsen, medvirket til liv ble tatt. I forlengelsen av dette skal utvalget peke på hvor i systemene og/eller forløpene svikt oppsto og hva som kjennetegner den påpekende svikten, med henblikk på å lære av hendelsene. Videre skal utvalget undersøke hvorvidt og eventuelt hvordan tjenestene og systemene har brukt erfaringene som ble gjort til å endre/forbedre senere praksis, herunder:

- Hvilke erfaringer som avstedkom og hvordan disse er blitt utnyttet i ettertid
- Hvorvidt/hvordan erfaringene ble omsatt i konkrete tiltak innen/imellom tjenestene
- Hvorvidt/hvordan iverksatte tiltak er blitt evaluert og fulgt opp av de ulike tjenestene
- Hvorvidt/hvordan problemstillinger aktørene eventuelt identifiserte på tvers av tjenestene/systemene ble fulgt opp som en del av tjenestens kvalitetsforbedrende arbeid

Utvalget skal spesielt undersøke/vurdere følgende:

- Hva slags oppfølging som ble gitt før personene ble alvorlig syke
- Om det var forhold ved utskrivning som burde ha vært håndtert annerledes
- Hvorvidt taushetsplikt mellom etater var til hinder for nødvendig informasjonsflyt
- Hvorvidt det eksisterte ettervern/oppfølging i kommunen
- Hvorvidt lovbestemmelsene for bruk av individuell plan ble fulgt
- Hvordan mottaksforhold og oppfølging av gjerningspersoner med etnisk minoritetsbakgrunn har fungert

På grunnlag av denne datainnsamlingen og vurdering av de funn utvalget gjør, skal utvalget gi Helse- og omsorgsdepartementet råd om hvilke tiltak som bør iverksettes for å forebygge at personer med kjent psykisk lidelse tar liv.

### **3.2 Beskrivelse av datakilder, metoder og juridiske rammer for utvalgets arbeid**

Utvalgets tilnærming og metode til arbeidet skal ha et gjennomgående perspektiv hvor brukerforløp og systemer sees i en helhetlig sammenheng.

En av utvalgets oppgaver i henhold til mandatet er å beskrive tidligere utredningsarbeider, tilsynsrapporter og retningslinjer på området, og redegjøre for hvordan disse er fulgt opp.

For å kunne sette seg inn alle sakene og gi etterfølgende råd til departementet skal utvalget kunne innhente nødvendige opplysninger fra alle relevante instanser, herunder personer som kan besitte informasjon av betydning for arbeidet. Kilder kan være kommunehelsetjenesten, spesialisthelsetjenesten (f.eks. distriktpsikiatriske sentra, akuttavdelinger innen psykisk helsevern, tjenester innen rusbehandling m.v.) tilsynsmyndigheter, politi, kommunale tjenester, NAV, barnevern, familievernkontorer, kriminalomsorg og andre instanser/aktører. Utvalget skal også inkludere i sitt arbeid opplysninger fra Den rettsmedisinske kommisjon som kan være av betydning.

Utvalget skal holde seg orientert om pågående arbeid i Justisdepartementet på området, herunder oppfølging av rapporten fra utredningsgruppen som har foretatt etterkontroll av reglene om strafferettslig utilregnelighet, strafferettslige særreaksjoner og forvaring (Mæland-gruppen) og en planlagt kartlegging av drapssaker i samarbeid mellom Justisdepartementet og Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for helseregion Sør-Øst.

Det ligger også i utvalgets mandat at man skal gi en generell redegjørelse for eventuelle tiltak som er blitt iverksatt i andre land gjort for å hindre at personer med kjent psykisk lidelse/rusmiddelavhengighet tar liv.

Selv om det klare utgangspunkt er at det er systemene som skal kartlegges vil utvalget ved en slik gjennomgang likevel kunne stå overfor situasjoner der bl.a. ivaretagelse av rettsikkerhetsmessige hensyn i forhold til enkeltpersoner vil være viktig. I den grad dette er tilfelle skal utvalget foreta sin undersøkelse i samsvar med de regler og prinsipper som blir lagt til grunn i rundskriv G-4875 fra Justisdepartementet, datert 4. mars 1975 om "Regler for granskingskommisjoner" - så langt de passer. Utvalget skal i sin rapport ikke ta standpunkt til om det foreligger straffbart forhold, grunnlag for å kreve erstatning, eller grunnlag for andre sanksjoner.

Etter domstolsloven § 43 har utvalget adgang til å begjære bevisopptak ved domstolene. Dette kan dels være aktuelt i tilfeller der forklaring ikke blir gitt, og til dels i tilfeller der forklaring for domstol av andre grunner kan tenkes å være hensiktsmessig.

Utvalget skal varsle Helse- og omsorgsdepartementet dersom det i løpet av undersøkelsesperioden avdekkes særlige kritikkverdige forhold som det er grunn til å anta at departementet ønsker å bli informert om, bl.a. for at departementet skal få mulighet til raskt kunne iverksette tiltak for å forebygge nye hendelser, uten å måtte avvente den endelige rapporten.

Leder av utvalget skal føre liste over de personer som mottar opplysninger undergitt taushetsplikt i forbindelse med utvalgets arbeid. Dette forutsetter imidlertid at Stortinget vedtar de lovendringene som fremgår av dette høringsnotatet.

### **3.3 Kort sammenfatning av mandatet**

På bakgrunn av ovenfor nevnte presiseringer skal utvalget:

- Med sikte på å lære av hendelsene, vurdere om svikt i systemer og forløp kan ha hatt betydning for at liv gikk tapt. Utvalget må vurdere om, i hvilken grad og eventuelt på hvilken måte slik svikt kan ha hatt betydning for at de aktuelle hendelser fant sted
- Gi råd om hvilke tiltak som bør iverksettes på tjeneste- og systemnivå for å forebygge at personer med kjent psykisk lidelse tar liv. Tiltakene kan være av faglig, juridisk, organisatorisk og/eller økonomisk art
- Undersøke mulige fellestrekk i sakene og vurdere hvilke funn som er av interesse for myndighetene med hensyn til utforming av politikk, tjenester og systemer på området
- I den utstrekning utvalget anser det mulig i forhold til disponibel tidsramme og ressurser, vurdere administrative, økonomiske og/eller juridiske konsekvenser av rådene som gis

## **4. Gjeldende rett**

### **4.1 Innledning**

Utvalg oppnevnt av det offentlige er forvaltningsorganer. Følgelig kommer forvaltningsloven, offentleglova og arkivloven til anvendelse for dem. Både bestemmelsene om innsyn i offentleglova og bestemmelsene om taushetsplikt i forvaltningsloven vil dermed gjelde for offentlig oppnevnte utvalg.

Et offentlig oppnevnt utvalg kan ikke pålegge noen å gi forklaring. Departementet som oppnevner utvalget kan imidlertid bestemme at utvalget kan kreve opplysninger av organer og tjenestemenn som hører til under departementets kontroll. Det følger av den alminnelige organisasjons- og instruksjonsmyndighet.

Videre kan et offentlig oppnevnt utvalg ikke få tilgang til opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt. Det vil si at et utvalg som utgangspunkt ikke kan motta opplysninger fra helsepersonell, politiet og andre som er pålagt lovbestemt taushetsplikt.

Etter domstolsloven § 43 annet ledd kan en granskingskommisjon, kontrollutvalg eller annet særskilt organ som er oppnevnt av Kongen, Stortinget eller departementet for å avdekke kritikkverdige forhold eller for å granske faktiske forhold, kreve bevisopptak ved domstolene.

Undersøkelser som foretas av et særskilt oppnevnt utvalg kan oppfattes som en mellomform mellom ordinær domstolsvirksomhet og ordinær forvaltningsvirksomhet, og slike undersøkelser reiser derfor mange prinsipielle spørsmål som ikke er løst i alminnelig forvaltningsrett.

Nedenfor gis en kort beskrivelse av lovbestemmelser som kan være relevant for offentlige oppnevnte utvalg m.h.t. problemstillinger knyttet til taushetsplikt i forvaltningsloven og offentleglova. Det gis også en kort beskrivelse av Justisdepartementets rundskriv G-4875 om "Regler for granskingskommisjoner".

## **4.2 Forvaltningsloven**

Utgangspunktet er at forvaltningsloven vil få anvendelse for offentlig oppnevnte utvalg. Forvaltningslovens alminnelige taushetspliktbestemmelser gjelder således for utvalget. Hovedregelen i forvaltningsloven § 13 innebærer at alle som utfører arbeid for oppnevnte offentlig utvalg plikter å bevare taushet når de gjennom arbeidet sitt mottar opplysninger om "noens personlige forhold" eller "tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- og forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde".

I forvaltningsloven § 13 bokstav a til bokstav f gis det flere unntak fra taushetsplikten. Forvaltningsloven § 13 a gir unntak fra taushetsplikten ved tilfeller hvor lovgiver har ment det ikke er behov for beskyttelse, eksempelvis når opplysningene allerede er kjent for dem det gjelder.

I forvaltningsloven § 13 b gis det begrensninger av taushetsplikten ut fra private og offentlige interesser, eksempelvis når opplysninger i en sak gjøres kjent for sakens parter eller deres representanter.

Ved opplysninger til bruk for forskning fremkommer det av forvaltningsloven § 13 at departementet etter bestemte vilkår kan bestemme at slike skal gis av forvaltningsorgan uten hinder av taushetsplikten i forvaltningsloven § 13.

Utvalgets rapport er ikke enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand, og bestemmelsene i forvaltningslovens kapitler V og VI kommer derfor som utgangspunkt ikke til anvendelse for utvalget. Utvalgets arbeid kan vanligvis heller ikke ses som et ledd i en sak som gjelder enkeltvedtak. Som utgangspunkt kommer derfor heller ikke forvaltningslovens kapittel IV til anvendelse. I sitt arbeid er utvalget bundet av habilitetsregler i forvaltningsloven §§ 6 flg.

## **4.3 Offentleglova**

Når et offentlig oppnevnt utvalg er i arbeid, gjelder offentleglovas regler for utvalget. I følge offentleglova er alle saksdokumenter i forvaltningen offentlige med mindre noe annet er bestemt i lov eller i medhold av lov.

Det fremgår av offentleglova § 4 at et saksdokument er:

*”dokument som er komne inn til eller lagde fram for eit organ, eller som organet sjølv har oppretta, og som gjeld ansvarsområdet eller verksemda til organet. Eit dokument er oppretta når det er sendt ut av organet. Dersom dette ikkje skjer, skal dokumentet reknast som oppretta når det er ferdigstilt”.*

Dette betyr at skriftlige rapporter og lignende sendt til et offentlig oppnevnt utvalg vil være offentlige.

Informasjon innhentet under forklaring for et offentlig oppnevnt utvalg vil være et dokument i den grad det er nedtegnet på et medium for senere lesing, lytting, fremvisning og lignende. Men slike dokumenter kan unntas offentligheten før det offentlig oppnevnte utvalget velger å sende disse ut eller dersom det ikke skjer, når det må antas å være ferdigstilt. Videre kan et offentlig oppnevnt utvalgs øvrige dokumenter som det har utarbeidet for sin interne saksforberedelse unntas fra offentligheten.

Dokumenter er unntatt offentlighet i den grad de inneholder opplysninger som er undergitt taushetsplikt i lov, herunder både forvaltningsloven og i særlovgivningen. Det betyr at hvilke taushetspliktsbestemmelser et offentlig utvalg er pålagt vil indirekte ha betydning for dokumentoffentligheten.

Med hjemmel i offentleglova § 5 tredje ledd har offentlig oppnevnte utvalg anledning til å utsette innsyn inntil sluttrapporten er fremlagt og offentliggjort.

#### **4.4 Rundskriv G-4875 om ”Regler for granskingskommisjoner”**

Det er et klart utgangspunkt at utvalget skal ha fokus på systemsvikt og hvordan lære av disse for å unngå slike hendelser i fremtiden. Det vil uansett være aktuelt at enkeltpersoner intervjues av utvalget og hvor spørsmål om ansvarsforhold vil kunne være tema. Det er derfor viktig at rettssikkerheten blir ivaretatt for disse personene. I mandatet er derfor gitt uttrykk for at i situasjoner hvor ansvarsforholdet til enkeltpersoner direkte eller indirekte blir berørt, skal utvalgets gjennomgang være i samsvar med de regler og prinsipper som er lagt til grunn i rundskriv G-4875 om ”Regler om granskingskommisjoner” så langt de passer.

I Justisdepartementets rundskriv G-4875 fra 1975 er det gitt en nærmere veiledning om oppnevning av granskingskommisjoner og om de saksbehandlingsregler som må eller bør følges. Det som sies om selve oppnevningen av granskingskommisjoner retter seg særlig mot det departementet som i det enkelte tilfelle forbereder spørsmål om å nedsette en slik kommisjon. Det som sies om saksbehandlingsreglene og om forholdet til andre myndigheter, retter seg derimot særlig mot granskingskommisjonen selv.

Det uttales i rundskrivet at i forhold til habilitetsreglene bør man anse som parter, ikke bare de personer som det på det aktuelle tidspunkt er spørsmål om å rette kritikk mot, men alle som får sitt forhold gransket av kommisjonen.

Det fremgår av rundskrivet at de personer det kan bli aktuelt å rette kritikk mot, bør sikres visse partsrettigheter under kommisjonens arbeid. Rundskrivet gir uttrykk for at en del hovedprinsipper for kontradiktorisk saksbehandling må følges av granskingskommisjoner oppnevnt av det offentlige. De personer som det er aktuelt å reise kritikk mot, må alltid få adgang til å forklare seg for kommisjonen. De må også gjøres kjent med beviser og påstander, og få anledning til å imøtegå disse.

Det forutsettes i rundskrivet at offentlige myndigheter vil samarbeide med en granskingskommisjon og gi de opplysninger og dokumentasjon som kommisjonen ber om, så langt det kan skje uten hinder av taushetsplikten. Det forutsettes videre at kommisjonen i forståelse med departementet gir påtalemyndigheten og andre kontrollorganer som har befatning med saken, de opplysninger de ber om, og eventuelt også gir opplysninger av eget initiativ.

## **5. Behovet for lovendringer**

Departementet har som målsetting at utvalget skal gå igjennom alle hendelser hvor personer med kjent psykisk lidelse de siste fem år har tatt liv, og gi sin vurdering av hva som kan forbedres innen helsetjenesten for å unngå slike hendelser i fremtiden. Departementet mener dette er spørsmål som er av betydelig samfunnsmessig interesse å få kunnskap om. Av den grunn må utvalget gis rammebetingelser som er tilfredsstillende i forhold til det mandat som er tildelt dem.

Departementet har i mandatet i stor grad presisert hvordan utvalget skal arbeide og hvilke saksbehandlingsregler som skal følges. Det er likevel departementets oppfatning at dersom utvalget skal kunne være i stand til å levere en fullgod sluttrapport må det gis tilgang til opplysninger som er beskyttet av lovbestemt taushetsplikt. Det må derfor foretas noen lovendringer.

For det første er de ulike taushetspliktbestemmelsene som finnes i lovgivningen i dag et hinder for at utvalget skal få all den informasjonen det vil være behov for dersom det skal ha anledning til å gå i detalj i de konkrete sakene.

Det er også departementets vurdering at dersom utvalget skal få alle de opplysninger som er nødvendige for å belyse de komplekse saksforholdene i de enkelte sakene må det pålegges en plikt for instanser og personer som besitter relevant informasjon om å meddele disse til utvalget. En slik plikt vil kreve lovendring.

I forlengelsen av at det pålegges en forklaringsplikt for personer med relevant informasjon, er departementet av den oppfatning at må det gis spesialtilpassede taushetspliktbestemmelser som går foran forvaltningslovens generelle

taushetspliktregler som vil komme til anvendelse for utvalget. Det fordi det antas at taushetsreglene i forvaltningsloven saklig sett ikke vil omfatte alle de opplysninger som det kan tenkes at utvalget skal innhente. Og også fordi unntaksreglene i forvaltningsloven § 13 b er lite tilpasset til det arbeidet utvalget skal gjennomføre. Disse lovforslagene er med andre ord ment å styrke personvernet til de personer og aktører som gir opplysninger til utvalget, samt ivareta personvernet til de personene som har utført handlingene som har endt med at menneskeliv har gått tapt på en best mulig måte.

Departementet er klar over at dette vil være en inngripen i personvernet til de personer som har utført de handlinger som har medført til at liv har gått tapt. Det kan tenkes at det i noen tilfeller vil medføre at dialogen mellom behandler og pasient blir mindre fri, og at personer med psykisk lidelse i verste fall unnlater å søke nødvendig helsehjelp. Likevel er departementet av den oppfatning at den samfunnmessige interesse som ligger til grunn for å oppnå læring på dette feltet, med tanke på å kunne unngå slike tragiske hendelser i fremtiden, veier tyngre i dette tilfellet. Departementet vil presisere at det kun er et fåtall personer som vil få tilgang til de personsensitive opplysningene, og at unntaket vil ha en begrenset varighet. I tillegg vises det til at det foreslås spesialtilpassede taushetsregler som vil gjelde for utvalget som er ment å ivareta personvernet til de personer som har utført de handlinger som utvalget skal undersøke.

Ved å pålegge personer forklaringsplikt vil spørsmålet om vernet mot selvinkriminering i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon bli satt på spissen. Departementet er derfor av den oppfatning at det må gis en lovbestemmelse som gir vern mot straff for de opplysninger som personer gir i forklaring til utvalget. Det gjøres ved at opplysninger som blir gitt i forklaring til utvalget avskjæres som bevis i en senere straffesak.

Dersom utvalget gis rett til å innhente opplysninger som er beskyttet av lovbestemt taushetsplikt, vil utvalget i sitt arbeid måtte behandle sensitive personopplysninger. Departementet vil derfor foreslå at utvalget kan behandle sensitive personopplysninger i henhold til personopplysningsloven. I den forbindelse vil departementet også foreslå å unnta utvalget fra konsesjonsplikt etter personopplysningsloven kapittel VI.

Departementet har i lovforslaget bygget i stor grad på tilsvarende bestemmelser om forklaringsplikt og taushetsplikt i luftfartsloven, jernbaneundersøkelsesloven og vegtrafikkloven. Det er departementets oppfatning at bestemmelsene i disse lovene er utformet på en slik måte at de gir de ulike undersøkelsesutvalg tilgang på de opplysninger som er nødvendig for deres arbeid, samtidig som de ivaretar personvernet til de personer som blir berørt av at utvalget gis tilgang til opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt på en god måte.

## **6. Departementets vurderinger og forslag**

### **6.1 Utvidet forklaringsplikt til utvalget**

Departementet ønsker å legge til rette for sakenes opplysning, og dermed gi utvalget best mulig grunnlag for å kunne gi råd om hvordan man kan forebygge slike tragiske hendelser i fremtiden. For at utvalget skal få et best mulig vurderingsgrunnlag vil det derfor være behov for å få samlet inn flest mulig opplysninger fra aktuelle instanser og personer. Det er derfor etter departementets oppfatning avgjørende å ha bestemmelser om utvidet forklaringsplikt.

Etter gjeldende rett kan ikke utvalget pålegge noen å gi forklaring. Departementet kan imidlertid bestemme at utvalget kan kreve opplysninger av organer og tjenestemenn som er underlagt departementet. Det vil likevel som utgangspunkt ikke være tilfelle der det foreligger lovbestemt taushetsplikt. I slike tilfeller kan ikke departementet i kraft av den alminnelige organisasjons- og instruksjonsmyndighet gi utvalget fullmakter til å innhente opplysninger som er underlagt taushetsplikt.

Det vil i mange tilfeller også være mulig å be om samtykke til å innhente opplysninger undergitt taushetsplikt. Likevel vil det være uheldig dersom utvalget ikke får det nødvendige samtykke med den følge at det ikke får et helhetsbilde av hendelsene som er nødvendig for at utvalget skal kunne være i stand til å gi råd til departementet.

Utvalget må kunne innhente den informasjonen som er nødvendig for å løse den oppgaven det er satt til. Det er en forutsetning for at utvalget skal kunne se helheten og peke på hva som kan være svikt i systemet og årsaker til de ulike tragiske hendelsene at det kan, dersom utvalget finner det nødvendig, å gå dypt inn i enkeltsakene. Instanser som det vil være aktuelt for utvalget å innhente informasjon fra vil være ulike deler av kommunehelsetjenesten, spesialisthelsetjenesten (distriktspsykiatriske sentra, akuttavdelinger innen psykisk helsevern, tjenester innen rusbehandling), NAV, politiet, barnevern, kommunale tjenester, familievernkontorer, skoler, tilsynsorganer, departementer mv.

Det kan likevel være utilstrekkelig å kun unnta utvalget fra de ulike taushetspliktbestemmelser. Dersom berørte instanser og personer har anledning til å nekte å gi utvalget informasjon som er relevant for utvalgets arbeid, kan det medføre at utvalget ikke får den nødvendige oversikten som det må ha for å kunne bedømme årsaksforholdet. Det kan i verste fall medføre at utvalget kommer til gale konklusjoner og dermed gir uriktige råd til departementet for hvordan slike hendelser kan unngås i fremtiden.

For å gi utvalget muligheten til å få nødvendig informasjon og opplysninger, er departementet dermed av den oppfatning at det må gis lovbestemmelser som både unntar utvalget fra de ulike taushetspliktsbestemmelsene og også gir dem rett til å kreve opplysninger fra instanser og personer som det finner hensiktsmessig. Departementet vil understreke at dette unntaket fra taushetspliktsbestemmelsene vil

være av svært begrenset omfang ettersom det kun er utvalget og eventuelle personer som utfører tjeneste for utvalget som får kjennskap til opplysningene. For å understreke dette er det i mandatet fastslått at utvalgets leder er pålagt å føre liste over de personer som mottar opplysninger undergitt taushetsplikt ved utvalgets arbeid. I tillegg vil unntaket ha begrenset varighet. Unntakene opphører i det utvalget er ferdig med sitt arbeid.

Videre vil departementet understreke at bestemmelsen om forklaringsplikt må sees i sammenheng med de verneregler som foreslås for de forklaringspliktige, samt de taushetsregler som foreslås for utvalget.

Departementet vil på bakgrunn av det ovenfor nevnte foreslå at det inntas en lovbestemmelse som gir utvalget rett til å kreve opplysninger uten hinder av ulike taushetspliktsbestemmelser. Det vises til at en tilnærmet lik løsning er valgt for permanente undersøkelsesmyndigheter i luftfartsloven § 12-16, i sjøloven § 477, i jernbaneundersøkelsesloven § 14, i vegtrafikkloven § 47 og i riksrevisjonsloven § 12. Tilsvarende forklaringspliktsbestemmelser er også inntatt i midlertidige undersøkelsesutvalg, eksempelvis i lov om granskingskommisjonen for Gardermoen § 2 og i lov om granskingskommisjonen for Mehamnulykken § 2.

Den forklaringspliktige kan til å la seg bistå under forklaringen. Det vil i så fall være opp til den enkelte å avgjøre om han eller hun vil la seg bistå av for eksempel advokat, familiemedlem eller annen person. Det er imidlertid grunn til å presisere at det her ikke er snakk om et rettslig avhør som skal vurdere skyld og ansvar, men en forklaringsplikt for den forklaringspliktige selv, for å finne årsakene bak hendelsene hvor personer med kjent psykisk lidelse har tatt liv for å unngå slike hendelser i fremtiden. Den forklaringspliktige kan derfor ikke la seg representere av en annen person i disse avhørene.

## **6.2 Taushetsplikt**

Departementet er av den oppfatning at det er avgjørende å gjøre det tydelig for personer som sitter med relevante opplysninger som kan belyse de ulike sakene at de ikke trenger å frykte uønsket videreformidling av de opplysninger de gir til utvalget.

Etter gjeldende rett vil utvalget være bundet av de alminnelige taushetspliktsbestemmelser i forvaltningsloven §§ 13 flg. Forvaltningsloven § 13 inneholder en generell taushetsplikt for alle som "utfører tjeneste eller arbeid for forvaltningsorgan". Saklig omfatter bestemmelsen opplysninger om "noens personlige forhold" og opplysninger om "tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningene angår".

Departementet er av den oppfatning at det kan oppstå tilfeller hvor forvaltningslovens taushetsbestemmelser saklig sett ikke omfatter alle de opplysningene som bør omfattes

av taushetsplikt når en tar utgangspunkt i lovens formål. Videre er noen av unntaksreglene i forvaltningsloven lite tilpasset de reglene som foreslås her.

Av den grunn vil departementet foreslå en "tre-trinns" løsning tilsvarende til luftfartsloven § 12-19, jernbaneundersøkelsesloven § 17 og vegtrafikkloven § 48. Det er departementets intensjon å styrke personvernet til de personer og aktører som gir opplysninger til utvalget.

Lovforslaget innebærer at det på første "nivået" vil alle medlemmene av utvalget og de som utfører arbeid for utvalget være underlagt taushetsplikt etter forvaltningslovens regler. Opplysninger som er undergitt taushetsplikt på første nivået skal bare kunne brukes på den måten som er foreskrevet i forvaltningsloven selv. Dette innebærer ingen endring i rettstilstanden, men departementet er av den oppfatning at det er hensiktsmessig å presisere dette av pedagogiske grunner og for å gi et mer fullstendig bilde av de viktigste bestemmelsene vedrørende taushetsplikt som utvalget må forholde seg til.

På det andre "nivået" vil medlemmene av utvalget og de som utfører arbeid for utvalget være underlagt taushetsplikt etter strengere taushetsregler i særlovgivningen, dersom de nevnte personer mottar opplysninger fra personer som selv er underlagt en slik strengere taushetsplikt. Et naturlig eksempel er her helsepersonells taushetsplikt etter helsepersonelloven § 21. Som en svært snever unntaksregel foreslås det at det åpnes for at denne typen opplysninger kan bringes videre dersom tungtveiende offentlige hensyn tilsier det, eller opplysningene er nødvendige for å forklare årsakene til hendelsene hvor personer med kjent psykisk lidelse har tatt liv. Det kan for eksempel tenkes tilfeller hvor utvalget får informasjon som kan vise seg å være av stor betydning for politiets arbeid med de ulike hendelsene. Utvalget kan motta opplysninger som viser at den antatte gjerningspersonen er uskyldig. I et slikt tilfelle kan det være uheldig at utvalget ikke kan videreformidle disse opplysninger til politiet fordi de er bundet av en strengere taushetsplikt enn forvaltningsloven som ikke åpner for at opplysningene kan gis til politiet. Det er likevel svært få tilfeller denne unntakshjemmelen kan tenkes brukt. Departementet vil presisere at unntaket ikke gir utvalget anledning til å videreformidle opplysninger undergitt taushetsplikt til departementet som er oppdragsgiver eller til offentligheten i sin rapport. Den helt klare hovedregel er at når utvalget mottar informasjon etter strengere taushetsplikt er utvalget selv også undergitt vedkommende strengere taushetsplikt og kan således ikke videreformidle opplysningene til utenforstående. Det skal mye til og unntaket skal tolkes svært restriktivt. Videre antar departementet at utvalget ikke vil få et behov for å benytte seg av denne unntaksregelen. Unntaket vil ikke gi utvalget anledning til at opplysningene kan brukes som bevis i en senere straffesak, se punkt 6.3 og lovutkast § 6-5 a.

På det tredje "nivået" vil opplysninger som er gitt i forklaring til utvalget være undergitt taushetsplikt. Departementet mener dette er nødvendig fordi opplysninger om organisatoriske forhold, operative prosedyrer, arbeidsbelastning og psykososiale forhold vil kunne være opplysninger i et helhetsbilde, uten at de er omfattet av

forvaltningslovens eller særlovgivningens taushetsregler. På dette "nivået" vil departementet også foreslå en snever unntaksregel som sier at slike opplysninger kan bringes videre dersom tungtveiende offentlige hensyn tilsier det eller dersom opplysningene er nødvendige for å forklare årsakene til hendelsene hvor personer med kjent psykisk lidelse har tatt liv. På samme måte som unntaket under andre ledd i samme bestemmelse er dette ment å være en svært snever unntaksregel, som departementet antar at utvalget ikke vil få behov for å benytte seg av. Unntaket vil ikke gi utvalget anledning til at opplysningene kan brukes som bevis i en senere straffesak, se punkt 6.3 og lovutkast § 6-5 a.

### **6.3 Vern mot straff**

Frykt for at en selv eller noen står en nær kan bli straffet på grunnlag av opplysninger man gir til utvalget, kan være et hinder for at slike opplysninger gis.

Forslagene departementet vurderer å innføre er basert på en plikt for berørte instanser og personer å forklare seg for utvalget, dersom utvalget finner dette nødvendig. Det betyr i utgangspunktet at reglene vil kunne pålegge en person eller instans å rapportere om feil som han/hun eller virksomheten har gjort som kan påføre vedkommende person eller institusjon straff eller andre sanksjoner. Spørsmålet er om en slik lovpålagt rapporteringsplikt vil kunne stride mot det såkalte forbudet mot selvinkriminering.

Forbudet mot selvinkriminering innebærer i sin kjerne at ingen kan tvinges til å vitne mot en selv eller å erkjenne seg skyldig i en straffesak anlagt mot vedkommende. Denne regelen, som er uttrykkelig formulert i artikkel 14 nr. 3 bokstav g i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, innfortolkes også i den mer generelt formulerte artikkel 6 i Den europeiske menneskerettskonvensjon. Ved den såkalte menneskerettighetsloven er disse konvensjonene gjort til intern norsk rett. I tillegg finnes det tilsvarende bestemmelser i straffeprosesslovens § 123 og i tvisteloven § 22-9.

For å unngå at forklaringsplikten bryter mot selvinkrimineringsvernet og for at utvalget skal få best mulig tilgang til relevante opplysninger, vil departementet foreslå å ta inn en lovbestemmelse som uttrykkelig sier at opplysninger gitt under forklaring til utvalget ikke kan brukes som bevis i en senere straffesak. Lovbestemmelsen er tilnærmet lik luftfartsloven § 12-24, vegtrafikkloven § 49 og jernbaneundersøkelsesloven § 24.

Departementet vil presisere at bestemmelsen ikke gir adgang til å avskjære bevis i en senere sivil sak. Opplysninger gitt av den forklaringspliktige som omhandler andre personer eller institusjoner skal heller ikke avskjæres som bevis i en senere straffesak. Vernet mot selvinkriminering er hensynet bak lovbestemmelsen og følgelig er det ikke intensjonen å beskytte andre enn den forklaringspliktige selv. Departementet vil påpeke at opplysninger gitt i forklaring til utvalget er underlagt taushetsplikt i sin helhet, se lovforslag § 6-4 a tredje ledd. Med andre ord vil opplysninger gitt under forklaring til utvalget som utgangspunkt ikke være kjent for andre enn utvalgets medlemmer og den forklaringspliktige selv.

#### **6.4 Behandling av personopplysninger**

Som følge av de ovenfor nevnte forslagene vil utvalget kunne innhente alle typer personopplysninger. For å kunne behandle (dvs. innsamling, registrering, sammenstilling, lagring av opplysninger) sensitive personopplysninger må imidlertid et av vilkårene i personopplysningsloven § 9, samt et av vilkårene i § 8 være oppfylt. De aktuelle alternativene i dette tilfellet er enten å gi utvalget en rett til å behandle sensitive personopplysninger ved å gi en uttrykkelig lovhjemmel til slik behandling, eller å basere seg på at utvalget skal innhente samtykke fra den opplysningen gjelder for å kunne behandle sensitive personopplysninger. Det er departementets oppfatning at det er mest hensiktsmessig å gi utvalget denne hjemmelen i lov, jf. vilkåret i personopplysningsloven § 8 første ledd og § 9 første ledd bokstav b. Departementet vil i all hovedsak vise til begrunnelsen ovenfor om forklaringsplikt og opplysningsplikt når det gjelder behovet for utvalget å ha hjemmel til å behandle sensitive personopplysninger, jf. drøftelse under punkt 5 og 6.1. Utvalget er helt avhengig av å få alle sakens opplysninger for å være i stand til å gi etterfølgende råd til departementet for hvordan unngå slike tragiske hendelser i fremtiden. Følgelig må utvalget også nødvendigvis kunne behandle de sensitive personopplysninger de mottar. Departementet er av den oppfatning at det vil være uheldig og også utilstrekkelig å la adgangen for utvalget til å behandle sensitive personopplysninger være avhengig av samtykke, jf. drøftelse under punkt 6.1.

Departementet vil understreke at dette unntaket kun gjelder en svært begrenset personkrets. Utvalgets leder skal føre liste over alle personer som har mottatt opplysninger undergitt taushetsplikt. Videre vil departementet vise til taushetspliktbestemmelsene i lovforslaget som er ment å ivareta personvernet. I tillegg vil departementet i lovbestemmelsen presisere at det stilles et strengt krav til at opplysningene som innhentes av utvalget er formålsbestemt til den oppgaven utvalget er tildelt i mandatet.

Departementet vil også påpeke at man er av den oppfatning at den oppgaven utvalget er satt til er av stor samfunnmessig betydning. Det er ønskelig at man får svar på de spørsmål som utvalget skal ta stilling til, slik at man kan unngå slike tragiske hendelser i fremtiden. På denne bakgrunn vil departementet foreslå en lovbestemmelse som gir utvalget rett til å behandle sensitive personopplysninger som er nødvendige for at utvalget skal kunne utføre sitt arbeid. Personopplysningslovens øvrige bestemmelser gjelder for utvalget.

Det fremgår av personopplysningsloven § 33 fjerde ledd at det ikke er konsesjonsplikt for behandling av personopplysninger i organ for stat eller kommune når behandlingen har hjemmel i egen lov. Av pedagogiske årsaker og for å klargjøre rettstilstanden vil departementet foreslå en lovbestemmelse som presiserer at utvalget unntas fra kravet om å søke konsesjon etter lov av 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger kapittel VI.

## **6.5 Midlertidige bestemmelser**

Departementet vil foreslå at de nye lovbestemmelsene vil gjelde i tre år fra ikrafttredelse. Lovbestemmelsene vil kun gjelde for utvalget som er oppnevnt av Kongen i statsråd (dato) og frem til det leverer sin sluttrapport. Bestemmelsen i § 6-5 a vil gjelde på ubestemt tid. Begrunnelsen for dette er at det vernet denne bestemmelsen gir de forklaringspliktige ikke skal opphøre ved utvalgets slutføring av sitt arbeid.

## **7. Økonomiske og administrative konsekvenser av forslaget**

Det antas at lovforslaget vil innebære økonomiske konsekvenser av liten betydning. Det kan tenkes at domstolene vil få merarbeid og derved økte kostnader, som følge av at utvalget har anledning til å begjære bevisopptak etter domstolsloven § 43.

De administrative konsekvenser blir beskjedne, og vil kun bestå av noe arbeid for den enkelte behandler i forbindelse med å finne frem og viderebringe opplysningene til utvalget.

## **8. Lovtekniske spørsmål**

Regjeringen oppnevnte den 04.05.07 et utvalg som skal vurdere endringer i regelverket for ad hoc granskingskommisjoner oppnevnt av det offentlige. Utvalget ble oppnevnt som følge av det har vært et behov for klargjøring av og nærmere veiledning om viktige spørsmål ved offentlig oppnevnte granskingskommisjoner, herunder spørsmål om granskingskommisjoners sammensetning, rettigheter og plikter for eventuelle parter, vitner og andre berørte, granskingskommisjoners tilgang til opplysninger mv.

Granskingskommisjonsutvalget skal levere sin utredning i medio mai 2009. Den kommende NOU-en vil følgelig ikke ha relevans for det utvalg regjeringen har oppnevnt for å undersøke mulig svikt i systemer og forløp knyttet til mennesker knyttet til mennesker med kjent psykisk lidelse og som har tatt liv, men har betydning for dette lovforslagets lovtekniske valg, herunder plassering og varighet av lovbestemmelsene.

Utvalget som er oppnevnt skal ifølge sitt mandat gjennomgå hendelser hvor gjerningspersonen har hatt kjent psykisk lidelse og har tatt liv. Et av hovedmålene er at utvalget skal gi råd til departementet for hvordan man kan unngå slike hendelser i fremtiden. Departementet finner det dermed naturlig å plassere de nye bestemmelsene i eget kapittel i lov 2. juli nr. 62 1999 nr. 62 Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven).

Departementet har ikke funnet det hensiktsmessig å foreslå en egen lov for det oppnevnte utvalget. Først og fremst fordi dette skal være en midlertidig ordning som har tilknytning til psykisk helsevern, men også fordi man ikke ønsker å opprette en egen særlov for et utvalg før det er besluttet hvordan Granskingskommisjonsutvalgets kommende forslag skal følges opp.

## 9. Lovutkast

Nytt kapittel 6 a i lov om psykisk helsevern skal lyde:

### **Kapittel 6 a. Midlertidig undersøkelsesutvalg**

#### *§ 6-1 a. (Formål)*

Formålet med dette kapittelet er å gi utvalg oppnevnt av Kongen i statsråd (dato) tilgang på opplysninger som er nødvendige for å få utført sitt arbeid i henhold til mandatet.

#### *§ 6-2 a. (Forklaringsplikt og opplysningsplikt)*

Enhver plikter på forlangende, og uten hensyn til taushetsplikt, å gi det oppnevnte utvalget de opplysninger som er nødvendige for utvalgets arbeid.

#### *§ 6-3 a. (Behandling av sensitive personopplysninger)*

Utvalget kan behandle sensitive personopplysninger som er nødvendige og relevante for formålet med utvalgets arbeid uten at det foreligger samtykke fra de personer opplysningene gjelder.

Konsesjon etter lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger kapittel VI er ikke nødvendig for utvalget.

#### *§ 6-4 a. (Taushetsplikt)*

Medlemmene av utvalget og enhver som utfører tjeneste eller arbeid for utvalget har taushetsplikt etter reglene i forvaltningsloven av 10. februar 1967 §§ 13 – 13 f.

Når personer som nevnt i første ledd mottar opplysninger som er undergitt strengere taushetsplikt enn det som følger av forvaltningsloven, skal tilsvarende strenge taushetsplikt gjelde, med mindre tungtveiende offentlige hensyn tilsier at opplysningene bør kunne gis videre eller opplysningene er nødvendige for å forklare årsaken til hendelsen hvor en person med kjent psykisk lidelse tok liv.

Personer som nevnt i første ledd har taushetsplikt om opplysninger som er fremkommet under forklaring for utvalget etter § 6-2 a. Dette gjelder ikke dersom tungtveiende offentlige hensyn tilsier at opplysningene bør kunne gis videre eller opplysningene er nødvendige for å forklare årsaken til hendelsen hvor en person med kjent psykisk lidelse tok liv.

Taushetsplikt som nevnt i andre og tredje ledd er ikke til hinder for at opplysningene bringes videre i den grad den som har krav på taushet samtykker, dersom opplysningene har statistisk form, eller dersom de er alminnelig tilgjengelig andre steder.

#### *§ 6-5 a. (Forbud mot bruk som bevis i straffesak)*

Opplysninger utvalget mottar i medhold av § 6-2 a kan ikke brukes som bevis i en senere straffesak mot den som har gitt opplysningene.

#### *§ 6-6 a. (Ikrafttreden)*

Lovbestemmelsene i kapittel 6 a trer i kraft straks, og gjelder i tre år fra ikrafttredelse. § 6-5 a gjelder på ubestemt tid.

## **10. Merknader til de enkelte lovbestemmelsene**

### *Til § 6-1 a (Formål)*

Formålsbestemmelsen gir uttrykk for at det er utvalgets særlige behov for opplysninger for å kunne utføre sitt arbeid og dermed påpeke feil og svikt i systemet som er retningsgivende for bestemmelsene i nytt kapittel 6 a i lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern.

### *Til § 6-2 a (Forklaringsplikt og opplysningsplikt)*

Bestemmelsen er tilnærmet lik til jernbaneundersøkelsesloven § 14, luftfartsloven § 12-16 og vegtrafikkloven § 46.

Bestemmelsen fastslår at det gjelder en utvidet forklaringsplikt til utvalget, det vil si at forklaringsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt som ellers påhviler vedkommende. Opplysninger av enhver art og form som kan være av betydning for utvalgets arbeid skal være omfattet, som for eksempel journalopplysninger. Det vil si at utvalget kan kreve utlevering av dokumenter og lignende som er nødvendig for deres arbeid.

### *Til § 6-3 a (Behandling av sensitive personopplysninger)*

Bestemmelsen lovfester at utvalgets behandling av personopplysninger skal være saklig relevant i henhold til mandatet. Utvalget skal påse at opplysningene som blir innhentet er nødvendige og relevante for formålet. Med andre ord vil mandatet sette rammer for hvilke personopplysninger utvalget kan behandle.

### *Til § 6-4 a (Taushetsplikt)*

Bestemmelsen tilsvare stort sett taushetspliktbestemmelsene i luftfartsloven § 12-19, jernbaneundersøkelsesloven § 17 og vegtrafikkloven § 48.

Paragrafen er bygget opp i tre "nivåer" som i grove trekk tilsvare første, andre og tredje ledd.

*Første ledd* slår fast at personer som utfører tjeneste eller arbeid for utvalget har taushetsplikt etter forvaltningsloven. Dette er regulert i forvaltningsloven, men er foreslått tatt inn i psykisk helsevernloven kapittel 6 a av pedagogiske hensyn, og for å gi et mer fullstendig bilde av utvalgets arbeid, se merknad s. 14.

Ikke bare personer som er medlem av utvalget er omfattet av bestemmelsen, men også personer som bistår utvalget som eksperter, sekretærer, konsulenter og lignende. Det er ikke noe krav at vedkommende står i et kontraktsmessig forhold til

utvalget, så lenge vedkommende saklig eller faglig sett utfører en oppgave som utgjør en naturlig del av utvalgets arbeid.

I den grad forvaltningsloven selv tillater at opplysningene gis videre, skal det også være tillatt for de som utfører arbeid for undersøkelsesmyndigheten. Praktisk viktig er det at opplysninger som har statistisk form eller som er alminnelig tilgjengelig andre steder kan gis videre, jf. forvaltningsloven § 13 a. Det samme gjelder dersom den som har krav på taushet samtykker.

Forvaltningsloven § 13 b tillater et stykke på vei at opplysninger gis videre til andre personer i samme forvaltningsorgan eller til andre forvaltningsorgan. Formålet med lovforslaget tilsier likevel at forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 6 ikke kan gjelde for utvalget. Denne tillater nemlig at opplysninger gis til påtalemyndigheten. En slik myndighet vil stride mot bestemmelsen i § 6-5 a i lovforslaget.

*Andre ledd* går lenger enn forvaltningsloven. Mottatte opplysninger som er underlagt strengere taushetsplikt enn etter forvaltningslovens regler vil være undergitt tilsvarende strenge taushetsplikt som etter vedkommende særlov. Det typiske eksemplet er leger eller annet helsepersonell som har plikt til å forklare seg for utvalget. For slike opplysninger skal de strengere taushetsreglene også gjelde for medlemmene i utvalget som mottar opplysningene.

Denne delen av bestemmelsen henger nært sammen med at enhver har utvidet forklaringsplikt, jf. forslaget § 6-2 a. Siden ingen har rett til å nekte å gi opplysninger til utvalget, må loven til gjengjeld begrense den tillatte bruken av opplysningene. Taushetsplikten utgjør i denne sammenhengen bare en nødvendig del av en helhet av vernebestemmelser.

Dersom den loven som inneholder strengere taushetsbestemmelser selv ikke innholder unntak fra taushetsplikten, ville enhver form for videreformidling av disse opplysningene være umulig. I en del tilfeller ville denne mangelen på fleksibilitet kunne få uønskede konsekvenser. Derfor gjør forslaget det mulig å gi opplysningene som er undergitt taushetsplikt etter andre ledd videre dersom tungtveiende offentlige hensyn tilsier at de bør kunne gis videre, eller dersom opplysningene er nødvendige for å forklare årsaken til hendelsen hvor en person med kjent psykisk lidelse tok liv. Det kan for eksempel tenkes tilfeller hvor utvalget får informasjon som kan vise seg å være av stor betydning for politiets arbeid med de ulike hendelsene. Utvalget kan motta opplysninger som viser at den antatte gjerningspersonen er uskyldig. I et slikt tilfelle kan det være uheldig at utvalget ikke kan videreformidle disse opplysninger til politiet fordi de er bundet av en strengere taushetsplikt enn forvaltningsloven som ikke åpner for at opplysningene kan gis til politiet. Det er likevel svært få tilfeller denne unntakshjemmelen kan tenkes brukt. Unntaket gir ikke utvalget anledning til å videreformidle opplysninger undergitt taushetsplikt til departementet eller til offentligheten i sin rapport. Den helt klare hovedregel er at når utvalget mottar informasjon etter strengere taushetsplikt er utvalget selv også undergitt vedkommende strengere taushetsplikt og kan således ikke videreformidle opplysningene til utenforstående. Det skal mye til og unntaket skal tolkes svært restriktivt. For så vidt gjelder helsepersonell, antar departementet at disse unntakene i praksis vil gi stort sett de samme løsninger som etter lov om helsepersonell § 23 nr. 4. Det er ikke adgang for utvalget til å bruke dette unntaket i strid med bestemmelsen i § 6-4 a.

*Tredje ledd* går lenger enn første og andre ledd, og undergir utvalget taushetsplikt også om opplysninger som er mottatt av utvalget under pliktige forklaringer etter § 6-2 a. På samme måte som for andre ledd, mener departementet at en slik regel er for streng, og vil kunne motvirke formålet med bestemmelsen. Derfor åpner bestemmelsen for videreformidling også av disse opplysningene dersom tungtveiende offentlige hensyn tilsier det, eller opplysningene er nødvendige for å forklare årsaken til hendelsen hvor en person med kjent psykisk lidelse tok liv. Det skal svært mye til og unntaket skal tolkes svært restriktivt, se ovennevnte merknad til § 6-4 a andre ledd. Det er ikke adgang for utvalget til å bruke dette unntaket i strid med bestemmelsen i § 6-4 a.

*Fjerde ledd* er nødvendig for å muliggjøre videreformidling av opplysninger som er undergitt taushetsplikt etter andre og tredje ledd, og som det ikke er noen saklig grunn til å holde skjult. For så vidt gjelder opplysninger som er undergitt taushetsplikt etter første ledd, følger dette av forvaltningslovens egne regler, jf. merknadene til første ledd.

*Til § 6-5 a. (Forbud mot bruk av bevis i straffesak)*

Bestemmelsen gir uttrykk for at opplysninger som er mottatt under forklaring til utvalget ikke kan brukes som bevis i en senere straffesak. Det er kun opplysninger vedrørende den forklaringspliktige selv som skal avskjæres som bevis i en senere straffesak. Opplysninger som den forklaringspliktige gir mot andre personer, andre institusjoner eller institusjonen vedkommende selv er ansatt i, er ikke omfattet av bestemmelsen. Bestemmelsen får ikke anvendelse ved sivile saker. Departementet vil påpeke at opplysninger gitt under forklaring til utvalget som den klare hovedregel er underlagt taushetsplikt, jf. § 6-4 a tredje ledd. Vernet mot selvinkriminering i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon nødvendiggjør en slik bestemmelse.